

Висновки. Таким чином, наше бачення процесу формування екологічної культури студентів економічних спеціальностей з позиції системного підходу дає підстави розглядати її як компонент більш широкої сукупності – системи підготовки фахівців у вищому навчальному закладі. Для всебічного усвідомлення цілісності, послідовності, системності формування екологічної культури майбутніх економістів ми побудували структурну модель означеної системи. Аналіз практики формування екологічної культури студентів економічних спеціальностей переконує, що одним із суттєвих недоліків сучасного навчального процесу є засвоєння екологічних знань без підкріплення їх практичним досвідом щодо охорони і захисту навколишнього середовища. Це і є доцільним напрямком подальших розвідок з цієї тематики досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волошин В., Третьобчук В. Концептуальні засади сталого розвитку регіонів України // Регіональна економіка. – 2002. – № 1. – С. 8.
2. Анисимова Т. В. Педагогические условия формирования экологической культуры личности субъектов учебно-воспитательного процесса // Научные доклады. Выпуск 2. – М., 1999. – С. 33–47.
3. Лазебна О. М. Формування активної екологічної позиції особистості як психолого-педагогічна проблема / Гуманістично спрямований виховний процес і становлення особистості (Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді). – Збірник наукових праць. – Київ: ВіРА Інсайт, 2001. – Кн. I. – С. 131–136.

УДК 378

А.В. Міняйлова

ГУМАНІСТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНИХ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті визначено роль вищих закладів технічної освіти у гуманістичному вихованні студентської молоді. Виявлено рівень сформованості уявлень студентів технічних університетів про гуманізм, гуманістичне суспільство, гуманістично спрямовану особистість.

The role of the technical higher educational establishments in humanistic upbringing of the students is determined in the article. The level of forming of the imagination about humanism, humanistic society, and humanistic personality of the technical higher educational establishments' students is discovered.

У зв'язку з переходом від індустріального суспільства до інформаційного і пов'язаними з ним цивілізаційними змінами, які ми спостерігаємо на межі другого і третього тисячоліття, людина набуває центрального місця в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Технократизм поступається людиноцентризму, відроджуються гуманістичні ідеали, відповідно з чим підвищуються вимоги до особистості. Сучасні умови стимулюють людину до подальшого морального й духовного розвитку, формування в неї таких особистісних якостей як відповідальність, комунікабельність, здібність до творчої праці і саморозвитку. Тому перед вищими закладами освіти поставлено завдання підготовки не лише фахівця своєї галузі, а формування гуманістично спрямованої особистості. Це зазначено Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, Законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, концепцією гуманітаризації вищої освіти та іншими офіційними нормативно-правовими документами держави.

У цих документах окреслено нове соціальне замовлення щодо підготовки фахівців різних галузей, пов'язане з гуманізацією та гуманітаризацією системи освіти. Але вищі

навчальні заклади технічного профілю сьогодні ще неспроможні в належній мірі підготувати розвинену, гуманістично спрямовану особистість, оскільки в них все ще віддається перевага фаховій підготовці студентів. Отже, виявляється протиріччя між потребою суспільства у сформованій гуманістично спрямованій особистості студента і неможливістю вищого технічного навчального закладу її реалізувати в повній мірі; між технократичним типом інженерного мислення і гуманістичною спрямованістю сучасних соціоінженерних завдань, що й повинно стати рушійною силою гуманістичного виховання студентів вищих технічних навчальних закладів. Актуальність даної проблеми є очевидною з точки зору реалізації принципу гуманізму в усіх сферах життєдіяльності людини та науково-методичного забезпечення гуманізації вищої технічної освіти.

Гуманізм як соціально-філософське явище має дуже давні витoki. Ще за античних часів провідні ідеї гуманізму висловлювались Аристотелем, Платоном, Демокритом, Сократом та ін. Значного розвитку і нового осмислення ці ідеї набули в епоху Відродження та Просвітництва в роботах А.Дистверга, Я.А.Коменського, Ж.-Ж.Руссо, Д.Дидро, І.Песталоцці, Д.Локка та ін. Великий внесок у впровадження гуманістичних ідей зроблено вітчизняними педагогами та філософами XVIII – XIX ст. К.Ушинським, Г.Сковородою, М.Добролюбовим, Д.Писаревим та ін.

Різні аспекти досліджуваної проблеми висвітлені в працях сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців і філософів. Значний внесок у розробку методології і теорії гуманістично орієнтованої освіти зробили Г.Балл, А.Капська, І.Кузнецова, А.Макаренко, Н.Ничкало, Г.Пустовіт, М.Романенко, М.Стельмахович, Б.Ступарик, В.Сухомлинський, О.Сухомлинська та ін.; гуманістичні ідеї розвитку особистості закладені у працях Ш.Амонашвілі, І.Беха, І.Зязюна, В.Кременя, Г.Тарасенко та ін.; питанням теорії і практики гуманістичного виховання студентів вищих навчальних закладів присвятили свої роботи Є.Барбіна, Р.Беланова, Л.Бобко, Г.Дашутін, О.Корольчук, П.Кравчук, М.Повночовий, Л.Сохань та ін. Але, незважаючи на значну кількість досліджень з питань гуманізації освіти і виховання, проблема гуманістичного виховання студентів вищих технічних навчальних закладів ще не стала предметом спеціального дослідження вітчизняної педагогічної науки.

Метою даного дослідження є аналіз стану гуманістичного виховання студентів вищих технічних навчальних закладів в сучасних закладах вищої технічної освіти.

Відповідно до мети нами поставлені такі *завдання*:

1. Виявити рівень сформованості уявлень студентів технічних університетів про гуманізм, гуманістичне суспільство та гуманістично спрямовану особистість.
2. Виявити точку зору студентської молоді щодо місця вищого закладу освіти у гуманістичному вихованні студентів.

Дослідження означеної проблеми вимагає, перш за все, виявлення й уточнення сутності понять “гуманізм” і “гуманістичне виховання”.

Гуманізм (від лат. human – людський) – це визначення цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток і прояв своїх здібностей, утвердження блага людини як критерію оцінки суспільних відносин [2].

Як відомо, гуманізм, наряду із системністю, поступовістю, єдністю навчання і виховання, національною спрямованістю виховання, ідеологічним і політичним плюралізмом та ін., є одним із методологічних принципів виховання, в тому числі і студентів. Його особливість і значущість полягає в узагальненні та поєднанні всіх означених принципів в єдину систему.

Як свідчить аналіз педагогічних словників, енциклопедій, теоретичних досліджень однозначного загальноприйнятого визначення поняття “гуманістичне виховання” поки що немає, але наявність визначень інших базових понять дає підстави стверджувати, що означена проблема посідає важливого місця у наукових дослідженнях сучасних вчених Г.Балла, І.Беха, І.Зязюна [1; 3; 5] та ін. У дослідженні ми спираємось саме на їх визначення гуманістичного виховання як процесу особистісно орієнтованої взаємодії педагога та вихованця, заснованій на діалектичній єдності загальнолюдських гуманістичних і

національно-духовних цінностей, кінцевою метою якої є формування людини як неповторної особистості, готової до самоактуалізації та самореалізації у гуманістичному контексті.

Виходячи з означеного, пріоритетними завданнями гуманістичного виховання студентів вищих технічних навчальних закладів мають бути:

- визнання особистості студента найвищою цінністю у навчально-виховному процесі ВНЗ;
- розвиток гуманістично спрямованої особистості студента;
- вільний вибір майбутнім фахівцем способів творчої самореалізації та саморозвитку у гармонії із собою і суспільством.

Ми проаналізували, у якій мірі на розв'язання цих завдань спрямована система навчально-виховної роботи вузу. З цією метою в ході проведення нашого дослідження ми звернулися до навчальних планів і програм дисциплін соціально-гуманітарного та культурологічного циклу вищих технічних навчальних закладів, аналіз яких засвідчив, що за час навчання студенти опановують лише 6-8 дисциплінами соціально-гуманітарного та культурологічного профілю, на кожну з яких в середньому відводиться від 20 до 60 годин. Як відомо, саме у цих навчальних дисциплінах закладено значний потенціал для морального та духовного становлення студентської молоді, формування її світогляду, чіткої громадянської позиції відповідно до соціального замовлення та нагальних потреб суспільства у формуванні гуманістично спрямованої особистості студентів. Очевидно, що на практиці реалізація принципу гуманізації та гуманітаризації вищої технічної освіти поки що не відбувається в належній мірі. У навчально-виховному процесі технічних університетів освоєнню цих дисциплін відводиться дуже незначне місце.

Паралельно з цим ми виявляли рівні сформованості уявлень студентів технічних університетів про гуманізм, гуманістично спрямовану особистість та роль вищих закладів освіти у гуманістичному вихованні молоді. З цією метою нами було проведено опитування студентів вищих технічних навчальних закладів, аналіз якого свідчить про те, що більшість студентів (95 %) не можуть чітко визначити сутності поняття “гуманізм”, але інтуїтивно розуміють, що його основними рисами є людяність, людинолюбство, повага до людини, до її гідності; що він спрямований на визнання цінності кожної людини і проявляється в утвердженні блага людини як критерію оцінки суспільних відносин. На жаль, деякі студенти (5 %) взагалі не розуміють сутності поняття “гуманізм” і не проявили зацікавленості в цьому питанні.

З точки зору студентів, людям бракує піклування один про одного, доброти, поваги до думок інших людей. Все це, на погляд молодих людей, повинно прививатися з дитинства як в сім'ї, так і в навчальному закладі. Аналіз результатів опитування свідчить, що студенти не відчувають впливу вищого навчального закладу на своє особистісне становлення і не мають підстав вважати його одним із чинників свого виховання, в тому числі гуманістичного, до яких вони віднесли сім'ю, оточуюче середовище, засоби масової інформації та ін.

Під гуманістично спрямованою особистістю студенти розуміють доброзичливу, чуйну, справедливу, відповідальну людину, яка з повагою та співчуттям ставиться до інших людей, реалізуючи гуманістичні принципи в усіх сферах своєї життєдіяльності. Але більшість з них (78 %) себе такими не вважають з різних причин: відсутність терпимості до недоліків інших людей, турботи про їх благополуччя, щирого прагнення взаємодопомоги та ін. І, на жаль, майбутні фахівці, незважаючи на розуміння своєї невідповідності статусу гуманістично спрямованої особистості, не висловили чіткого і стійкого бажання позбутися означених недоліків. Причину цього ми вбачаємо у недостатній мотивації студентів сприяти впровадженню гуманістичних цінностей в систему суспільних відносин повсякденного та професійного середовища. Тому саме сформованість мотиваційного компонента, на наш погляд, повинна сьогодні стати визначальною у процесі гуманістичного виховання студентів вищих технічних навчальних закладів.

Під час проведення зазначеного опитування ми запропонували студентам вищих технічних закладів освіти навести приклади гуманності у реальному житті. У відповідь

більшість молодих людей (82%) звернулись до образу Ісуса Христа як найяскравішого гуманістичного ідеалу і лише деякі пригадали інших осіб, відомих своїми гуманними вчинками – мати Терезу, леді Діану та ін. У зв'язку з цим виникає питання: чому молоді люди не помічають гуманності в повсякденному житті? На це та інші питання, що виникли при аналізі даного пункту, ми сподіваємося відповісти в ході нашого подальшого наукового дослідження.

Таким чином, аналіз опитування студентів технічних університетів дає підстави для таких висновків:

- студенти означених ВНЗ не мають чіткого, сформованого уявлення про гуманізм та гуманістично спрямовану особистість;
- на сучасному етапі вищі технічні навчальні заклади ще не надають питанням гуманістичного виховання студентської молоді належної уваги.

Як свідчать теоретичні дослідження, ефективність гуманістичного виховання студентів вищих технічних навчальних закладів в умовах гуманізації та демократизації вищої школи може бути досягнута, якщо цей процес побудувати на основі розробки та впровадження в навчально-виховний процес науково обґрунтованої моделі та педагогічної технології на засадах гуманістичної педагогіки, спрямованої на реалізацію принципу гуманізму, що передбачає визнання цінності особистості студента, сприяння його всебічному гармонійному розвитку і формуванню високоморальних якостей, таких як честь, гідність, доброта, співчуття, добросовісність, відповідальність, а також формування потреби здійснення добрих вчинків з метою реалізації себе як члена суспільства.

Проведене дослідження не вичерпує проблеми та потребує подальших наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балл Г.О. Гуманізація загальної та професійної освіти: суспільна актуальність і психолого-педагогічні орієнтири // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. – К.: Віпол, 2000. – С.134-157.
2. Барбіна Є.С. Гуманістична спрямованість навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти // Педагогічні науки. – Херсон: ХДУ, 2003. – Вип. 34. – С. 188-191.
3. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. – К.: ІЗМН, 1998. – 204с.
4. Бобко Л.О. Гуманістичне виховання студентів вищих навчальних закладів фінансово-економічного профілю у позанавчальній діяльності: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2004. – 20 с.
5. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посіб. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
6. Инженер XXI века: личность и профессионал в свете гуманизации и гуманитаризации высшего технического образования / Под общ. ред. М.Е.Добрускина. – Х.: Рубикон, 1999. – 511 с.
7. Мороз Л.В. Підготовка викладача до гуманізації виховної роботи зі студентською молоддю в умовах вищого навчального закладу // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти: Матер. 2-х Ірпінських між. наук.-практ. читань, 21 – 22 трав. 2004 р. – Ірпінь, 2004. – С. 132 – 139.
8. Чигиринская Н.В. Гуманитаризация инженерного образования: методологические основы // Педагогические науки. – № 1. – М., 2006. – С. 119-121.

УДК 378.147

Л.Й. Наконечна

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ

У статті розглянуто різні тлумачення поняття “пізнавальна самостійність” і засоби розвитку названої якості особистості у майбутніх учителів математики.